

Huvudman
christer@alingsasyg.se

2019-04-26
Dnr 400-2017:10219

Rector
bjorn@alingsasyg.se

Beslut

efter kvalitetsgranskning av studie- och
yrkesvägledningen på gymnasiala
yrkesprogram vid Alingsås Yrkesgymnasium,
med huvudman Alingsås Yrkesgymnasium AB

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av studie- och yrkesvägledningen på gymnasiala yrkesprogram. Syftet är att granska huruvida eleverna får en studie- och yrkesvägledning som utgår från deras behov och förmår vidga deras perspektiv på sin studie- och yrkesvalsprocess.

De övergripande frågeställningarna är:

- 1. I vilken utsträckning tar rektor och personal ansvar för att studie- och yrkesvägledning sker kontinuerligt och integrerat inom den ordinarie undervisningen?*
- 2. I vilken utsträckning utgår studie- och yrkesvägledningen från elevernas behov för att bilda en helhet för eleven och stödja dennes studie- och yrkesvalsprocess?*
- 3. I vilken utsträckning ges eleverna allsidiga kunskaper om arbetsmarknaden som förmår vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar i studie- och yrkesval utifrån föreställningar om kön och social eller kulturell bakgrund?*
- 4. I vilken utsträckning tar huvudmannen ansvar för att rektor ges goda förutsättningar för arbetet med studie- och yrkesvägledning på skolenheten?*

Granskningen genomförs i 28 utvalda verksamheter och i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Alingsås yrkesgymnasium AB, ingår i denna granskning. När alla beslut är fattade i granskningen redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Skolinspektionen besökte Alingsås yrkesgymnasium AB den 29 och 30 januari 2019. Det program som granskades var fordons- och transportprogrammet. Besöket genomfördes av Madeleine Olofsson och Monica Axelsson. Intervjuer med elever i årskurs 2, lärare, studie- och yrkesvägledare, rektor samt representant för huvudmannen har genomförts.

På Alingsås Yrkesgymnasium som helhet finns två nationella program och totalt 69 elever. Det finns en utbildad studie- och yrkesvägledare som är anställd av Alingsås kommun och som även arbetar på Alingsås Yrkesgymnasium AB. På Alingsås Yrkesgymnasium AB finns ytterligare ett nationellt program, hantverksprogrammet. Vid fordons- och transportprogrammet studerar 49 elever, varav 11 flickor och 38 pojkar. 4 lärare undervisar på programmet.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av arbetet med studie- och yrkesvägledningen på den granskade skolenheten samt de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningens fyra frågeställningar. I bilaga 1 redogörs för de författningar och allmänna råd som ligger till grund för denna kvalitetsgranskning.

Skolinspektionens bedömning

1. Studie- och yrkesvägledning i undervisningen

Inom detta område granskas i vilken utsträckning rektor och personal tar ansvar för att studie- och yrkesvägledningen sker kontinuerligt och integrerat inom den ordinarie undervisningen.¹ Bland annat om det finns en tydliggjord arbetsfördelning, att former för samverkan finns, att arbetet följs upp i det systematiska kvalitetsarbetet och att behov av kompetensutveckling tillgodoses. Vidare granskas om undervisningen planeras och genomförs så att studie- och yrkesvägledningen ger eleverna förutsättningar att göra välgrundade studie- och yrkesval.

Granskningen visar att det förekommer vissa inslag av studie- och yrkesvägledning i undervisningen men inte med någon systematik eller som en medvetet planerad och integrerad del av undervisningen. Granskningen visar att rektorn inte har tagit fram någon arbetsfördelning för arbetet med studie- och yrkesvägledning eller tydliggjort vilka arbetsuppgifter som ligger på respektive arbetsgrupp gällande den vida studie- och yrkesvägledningen². Studie- och yrkesvägledaren beskriver sitt uppdrag på skolenheten som "extremt snävt" och att hen arbetar främst med uppkomna behov till exempel elever som gjort felval eller som riskerar att inte få gymnasieexamen.

Granskningen visar att rektorn inte arbetar för att ge personalen förutsättningar för samverkan inom studie- och yrkesvägledning. Rektorn ger inte lärarna i uppdrag att samverka med varandra, eller med studie- och yrkesvägledaren, i arbetet med studie- och yrkesvägledning och har inte skapat några förutsättningar för sådan samverkan till exempel genom avsatt tid på möten. Gällande samverkan med externa aktörer sker det främst i samband med arbetsplatsförlagt lärande (APL) men också genom branschråd med ojämna mellanrum. Studie- och yrkesvägledaren deltar inte i den externa samverkan som sker.

Granskningen visar att rektorn inte inkluderar studie- och yrkesvägledning i det systematiska kvalitetsarbetet. Rektorn uppger att det inte görs någon uppföljning eller

¹ I bilaga 1 redogörs kortfattat för Författningar och allmänna råd som ligger till grund för denna kvalitetsgranskning.

² Med begreppet *vid* studie- och yrkesvägledning avses all den verksamhet som bidrar till att ge elever kunskaper och färdigheter som underlag för att fatta beslut om framtida studie- och yrkesval. Studie- och yrkesvägledning i *snäv* bemärkelse är den personliga vägledning som studie- och yrkesvägledaren ger i form av vägledningssamtal, individuellt och i grupp. Skolverket (2013). *Allmänna råd med kommentarer, Arbeta med studie- och vägledning*. Skolverkets publikationsservice, andra tryckningen, Stockholm 2017, s. 9.

utvärdering av skolans arbete med studie- och yrkesvägledning, vare sig i vid eller snäv bemärkelse, och att området inte ingår i ett systematiskt kvalitetsarbete på skolan. Lärarna inte har fått någon kompetensutveckling i arbetet med studie- och yrkesvägledning.

Skolinspektionens granskning visar att det förekommer inslag av studie- och yrkesvägledning i undervisningen men lärarna inte medvetet planerar undervisningen så att studie- och yrkesvägledningen utgör en integrerad del. Lärarna ger exempel på inslag som de anser vara studie- och yrkesvägledning. Det finns undervisningsmaterial som tar upp fordonsbranschen och dess villkor och det förekommer inslag av infärgning, till exempel att eleverna i ämnet svenska får arbeta med böcker och texter kopplade till fordons- och transportprogrammet och i ämnet matematik pratar läraren om företagande och om hur man räknar ut moms i samband med fakturering.

Lärarna uppger också att eleverna kan arbeta med olika saker inom fordonsbranschen som lackering och lager samt om olika typer av avancemang och chefspositioner. Eleverna får göra olika studiebesök, exempelvis på Flygmuséet och Volvos provbana, samt besöka Automässan. Lärare i gymnasiegemensamma ämnen ger som exempel på inslag av studie- och yrkesvägledning att eleverna i samhällskunskap får frågor om sin framtid om och skillnader mellan att vara löntagare och företagare. Vidare tas träning och säkra lyft upp i idrott och hälsa. Eleverna har också möjlighet att välja Entreprenörskap, ung företagsamhet, som individuellt val.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektorn och personalen vid fordons- och transportprogrammet i låg utsträckning tar ansvar för att studie- och yrkesvägledningen sker kontinuerligt och integrerat i undervisningen. Det förekommer exempel på studie- och yrkesvägledning i undervisningen men det sker inte på ett planerat och medvetet sätt. Det finns inte någon arbetsfördelning som klargör hur arbetet med den vida studie- och yrkesvägledningen ska genomföras. Det innebär att det finns risk att elever går miste om kunskaper och färdigheter för att fatta beslut om framtida studie- och yrkesval som en komplex och föränderlig arbetsmarknad kräver. Vidare saknas organisatoriska förutsättningar för studie- och yrkesvägledaren och lärarna att mötas för att samverka i den vida studie- och yrkesvägledningen. Arbetet med studie- och yrkesvägledning följs heller inte upp inom ramen för skolenhetens systematiska kvalitetsarbete.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen därför att ett arbete i första hand behöver inledas inom följande utvecklingsområde:

- Rektorn behöver ta ansvar för att eleverna får studie- och yrkesvägledning kontinuerligt och integrerat inom den ordinarie undervisningen. I detta ingår att se till att det finns en tydlig arbetsfördelning mellan berörda yrkesgrupper när det gäller arbetet med den vida studie- och yrkesvägledningen. Vidare att tillräckliga förutsättningar skapas avseende bland annat samverkan mellan lärare och studie- och yrkesvägledaren, kompetensutveckling och systematiskt kvalitetsarbete.

2. Anpassning av studie- och yrkesvägledningen efter elevernas behov

Inom detta område granskas i vilken utsträckning den vida studie- och yrkesvägledningen utgår från elevernas behov och hur den anpassas för att stödja elevernas studie- och yrkesvalsprocess och skapa en helhet för eleverna.³ Bland annat om det på skolan finns en bild av elevernas behov av kunskap och av att få reflektera kring sin egen utveckling i förhållande till sina framtidsmål. Vidare granskas hur denna bild ligger till grund för skolans arbete inom området.

Granskningen visar att rektorn inte har en bild av elevernas behov av studie- och yrkesvägledning och att det inte finns några exempel på vidtagna åtgärder på övergripande nivå för att anpassa studie- och yrkesvägledningen efter elevernas behov. Rektorn beskriver att eleverna vet vad de har sökt sig till och att om det finns individuella behov kan eleverna, via rektorn, komma i kontakt med studie- och yrkesvägledaren. Rektorn anser att hans huvuduppgift är att eleverna ska komma igenom skolans utbildning och att han inte ska "fråga eleverna om de funderar på något annat".

Granskningen visar att lärarna tar reda på elevernas intressen och ambitioner på olika sätt exempelvis genom att skriva brev om sig själva till läraren, i utvecklingssamtal eller samtal i de olika kurserna. Lärarna ger exempel på hur de använder elevernas intressen för att skapa motivation i undervisningen genom infärgning eller genom att använda relevanta exempel. En elev som vill arbeta som bilförsäljare har läraren exempelvis frågat hur många bilar eleven kan sälja innan hen kan anses bedriva näringsverksamhet. Några lärare säger att samtal om mål mest handlar om betygsmål och en lärare säger att många elever inte har några mål och att de går på fordons- och transportprogrammet för att de inte kom in på något annat. Ett par lärare anger att de skapar möjligheter för eleverna till reflektion kring sig själva exempelvis genom texter som de läser när de försöker att få eleverna att "se annat" eller genom sin återkoppling på de uppgifter eleverna utför. Vidare uppmanar lärare elever att reflektera kring om de hamnat på "fel" program eller att läsa de kurser som krävs för behörighet till vidare studier utifrån att "du kommer att vilja läsa vidare".

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att den vida studie- och yrkesvägledningen i låg utsträckning utgår från elevernas behov. Rektorn saknar en samlad bild av elevernas behov av studie- och yrkesvägledning och därmed saknas ett underlag att fatta beslut om övergripande åtgärder. Lärarna tar reda på elevernas intressen och ambitioner och använder det för att skapa motivation för elever i undervisningen. Det saknas dock en bedömning av vilka kunskaper eleverna eventuellt behöver tillföras för att kunna hantera frågor kring val av framtida studier och yrken.

³ Se fotnot 1

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen därför att ett arbete i första hand behöver inledas inom följande utvecklingsområde:

- Rektorn behöver säkerställa att studie- och yrkesvägledningen är anpassad efter elevernas behov. Elevernas behov av studie- och yrkesvägledning behöver därför kartläggas så att rektorn ska kunna säkerställa de organisatoriska förutsättningar som behövs för arbetet med den vida studie- och yrkesvägledningen.

3. Vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar i elevernas val

Inom detta område granskas i vilken utsträckning eleverna ges allsidiga kunskaper om arbetsmarknaden som förmår vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar i studie- och yrkesval utifrån föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund.⁴ Begreppet kulturell bakgrund kan förstås som föreställningar om kultur som påverkar elevernas val samt den specifika situationen för elever med migrationsbakgrund.

Granskningen visar att det finns ett fåtal inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar avseende framtida studie- och yrkesval. Lärare ger som exempel att eleverna får ta del av statistik om företagande som visar att kvinnor i lägre utsträckning startar företag. Lärarna visar också exempel på kvinnor som har startat företag. Vidare försöker lärare göra eleverna uppmärksamma på hur branschen ser ut och de möjligheter som finns inom branschen liksom information om vilka behörighetsgivande kurser som behövs för vidare studier. Lärarna uppger att flera elever egentligen hade velat gå på ett annat nationellt program, om de hade haft möjlighet. Vidare framkommer att lärare försöker att pusha flickorna exempelvis genom att påtala att flickorna kan mer än pojkarna men att de behöver "bevisa det". Det framkommer att eleverna på APL-platser kan möta en tuff jargong, och att det finns företag som har almanackor med bilder av lättklädda kvinnor, men att eleverna inte förbereds för att hantera sådana situationer. En lärare beskriver att det finns flera pojkar på skolan som tycker att flickor inte hör hemma på fordons- och transportprogrammet, detta tas dock inte upp med pojkarna då det, enligt läraren, blir "tröttsamma diskussioner". En annan lärare menar att eleverna på skolan inte har negativa föreställningar om vare sig kön eller bakgrund utan att alla är accepterande och ungdomar är moderna.

Rektorns bild är att personalen har tillräckliga kunskaper för att arbeta med att motverka att elever begränsas i sina studie- och yrkesval utifrån föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund, och att "det räcker att man är vuxen och lever i det här". Det varierar

⁴ Se fotnot 1

mellan lärarna om de anser sig ha tillräckligt med kunskaper inom området. Det framkommer inga exempel på kompetensutvecklingsinsatser inom området.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna i låg utsträckning ges allsidiga kunskaper om arbetsmarknaden som förmår vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar i studie- och yrkesval utifrån föreställningar om kön, social eller kulturell bakgrund. Ett fåtal lärare ger exempel på hur de arbetar för att vidga elevernas perspektiv men det framkommer inga exempel på att eleverna ges möjlighet att diskutera föreställningar och normer. Viktiga förutsättningar saknas för arbetet, till exempel konkreta mål och därmed underlag att bedöma behovet av kompetensutveckling för lärarna. Det finns därför risk att studie- och yrkesvägledningen inte verkar kompensatoriskt och förmår vidga elevernas perspektiv, så att alla elever ges möjligheter att välja framtida studier och yrken utan begränsningar utifrån kön, social eller kulturell bakgrund.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen därför att ett arbete i första hand behöver inledas inom följande utvecklingsområde:

- Rektorn behöver säkerställa att den vida studie- och yrkesvägledningen förmår vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar i elevernas framtida studie- och yrkesval som är beroende av kön, social eller kulturell bakgrund. Rektorn bör fatta beslut om konkreta mål för arbetet. Som en del i arbetet behöver rektorn följa upp att lärarna har aktuell kunskap om hur föreställningar påverkar elevers val samt följa upp skolans arbete inom det aktuella området.

4. Huvudmannens ansvar

Inom detta område granskas i vilken utsträckning huvudmannen tar ansvar för att rektor ges goda förutsättningar för arbetet med studie- och yrkesvägledning på skolenheten. Bland annat hur huvudmannen konkretiserar vad de nationella målen för studie- och yrkesvägledning innebär i den egna verksamheten. Vidare hur organisation och resursfördelning, till exempel utifrån en kartläggning av behoven, säkerställer att elevernas behov av studie- och yrkesvägledning kan tillgodoses.⁵

Granskningen visar att huvudmannen inte har konkretiserat de nationella målen för studie- och yrkesvägledningen eller gjort någon kartläggning av elevernas behov av studie- och yrkesvägledning. Vidare följer huvudmannen inte upp att resursfördelningen för studie- och yrkesvägledaren motsvarar elevernas behov av snäv studie- och yrkesvägledning. Av intervjun med huvudmannens representant framgår att huvudmannen inte har utgått från de nationella målen vid planering av studie- och yrkesvägledningen. Huvudmannens representant säger att han skapar förutsättningar för

⁵ Se fotnot 1

arbetet med studie- och yrkesvägledning genom att skolan har en studie- och yrkesvägledare och att eleverna får kontakt med branschen genom APL. Vidare så har huvudmannen valt en undervisningsbok, som är en del av undervisningen i årskurs 1, som innehåller ett avsnitt om yrken. Någon kartläggning av elevernas behov av studie- och yrkesvägledning är inte genomförd och studie- och yrkesvägledning ingår inte i huvudmannens systematiska kvalitetsarbete.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att huvudmannen i låg utsträckning ger rektorn förutsättningar för arbetet med studie- och yrkesvägledning. Huvudmannen har inte konkretiserat vad de nationella målen innebär och elevernas behov av studie- och yrkesvägledning är inte kartlagda. Arbetet med studie- och yrkesvägledning följs inte heller upp och utvärderas på ett systematiskt sätt av huvudmannen.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen därför att ett arbete i första hand behöver inledas inom följande utvecklingsområde:

- Huvudmannen behöver säkerställa att rektorn ges goda förutsättningar för arbetet med studie- och yrkesvägledning. I det ingår att konkretisera vad de nationella målen för studie- och yrkesvägledning innebär för verksamheten, att tydliggöra vad som ska prioriteras och utvecklas samt skapa rutiner för att följa upp arbetet.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 1 november 2019 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de fyra identifierade utvecklingsområdena som anges ovan under rubrik *Bedömning*. Som stöd för redovisningen bör bifogade mall (bilaga 2) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till dokument.goteborg@skolinspektionen.se, eller per post till, *Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg*. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2017:10219) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

E-signaturer

 Roland Fallström

Enhetschef
Signerat av: Roland Fallström

 Madeleine Olofsson

Föredragande/utredare
Signerat av: Madeleine Olofsson

I ärendets slutliga handläggning har även Monica Axelsson och Bo Jersenius medverkat.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/SYV-pa-gymnasiala-yrkesprogram/>

Bilaga 1

Författningar och allmänna råd i kvalitetsgranskningen Studie- och yrkesvägledning på gymnasiala yrkesprogram

Skollagen (2010:800)

1 kap. 4 § 1-2 st skollagen

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. [...]

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. [...] En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. [...]

2 kap. 8 b § skollagen

Kommuner ska fördela resurser till utbildning inom skolväsendet efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov.

2 kap. 29 § skollagen

Elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till vägledning.

I förarbetena till skollagen (prop. 2009/10:165, s. 278-279) anges att lärare, skolledare och särskilt utbildade studie- och yrkesvägledningsfunktionärer har ett gemensamt ansvar, men delvis olika roller, när det gäller information och vägledning till eleverna om framtida studier och arbetsliv. En förutsättning för att eleverna ska kunna utnyttja den stora frihet och de möjligheter till egna val som erbjuds är att de får en adekvat information om utbildningsutbud och valmöjligheter, såväl utifrån sina intressen och förutsättningar som i förhållande till arbetsmarknadens behov. Elevernas behov av vägledning kommer säkerligen inte att bli mindre i framtiden än i dag.

I förarbetena till skollagen (prop. 2009/10:165, s. 659) anges vidare att kompetens för studie- och yrkesvägledning främst finns hos personer som är anställda för denna verksamhet. Även rektorer och lärare har dock ett visst ansvar att förmedla sådan kunskap. Frågor om studie- och yrkesvägledning behandlas främst i läroplanerna. Huvudmannen bestämmer själv om kompetensen ska ordnas genom att personal anställs eller på något annat sätt.

2 kap. 30 § skollagen

För att få anställas utan tidsbegränsning för studie- och yrkesvägledning ska den sökande ha en utbildning avsedd för sådan verksamhet.

Den som inte uppfyller kravet enligt första stycket får anställas för studie- och yrkesvägledning för högst ett år i sänder.

2 kap. 34 § 1 st skollagen

Huvudmannen ska se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjligheter till kompetensutveckling. [...]

4 kap. 3 § skollagen

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

4 kap. 4 § skollagen

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå.

Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet.

Rektorn och förskolechefen ansvarar för att kvalitetsarbete vid enheten genomförs enligt första och andra styckena.

4 kap. 5 § skollagen

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

4 kap. 6 § skollagen

Det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska dokumenteras.

4 kap. 7 § skollagen

Om det vid uppföljning, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i verksamheten, ska huvudmannen se till att nödvändiga åtgärder vidtas.

15 kap. 2 § 1 st skollagen

Gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. [...]

15 kap. 3 § skollagen

Utbildningen i gymnasieskolan ska utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och en bas för rekrytering till högskolesektorn.

2011 års läroplan för gymnasieskolan (SKOLFS 2011:144)

2 Övergripande mål och riktlinjer

I de övergripande målen anges de kunskaper samt de normer och värden som alla elever bör ha utvecklat när de lämnar utbildningen. Målen anger inriktningen på utbildningen.

2.4 Utbildningsval - arbete och samhällsliv

Gymnasieskolan ska nära samverka med de obligatoriska skolformerna, arbetslivet, universiteten och högskolorna samt med samhället i övrigt. Detta krävs för att eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet och få underlag för val av kurser inom utbildningen och för vidare studier eller yrkesverksamhet. Det är särskilt viktigt att skolan samarbetar med arbetslivet om yrkesutbildningen.

Genom att arbetslivet fortlöpande förändras när det gäller behovet av kompetens och rekrytering av arbetskraft inom olika områden har studie- och yrkesvägledning i vid mening stor betydelse. Universitet och högskolor, arbetsförmedlingar, näringsliv samt arbetsmarknadens parter och branschorganisationer har därför viktiga roller i informationen till skolan och eleverna.

Mål

Skolans mål är att varje elev

- utvecklar sin självkänedom och förmåga till studieplanering,

- medvetet kan ta ställning till fortsatt studie- och yrkesinriktning på grundval av samlade erfarenheter och kunskaper,
- ökar sin förmåga att analysera olika valmöjligheter och bedöma vilka konsekvenser dessa kan ha,
- har kännedom om arbetslivets villkor, särskilt inom sitt studieområde, samt om möjligheter till fortsatt utbildning, praktik och arbete i Sverige och andra länder, och
- är medveten om att alla yrkesområden förändras i takt med teknisk utveckling, förändringar i samhälls- och yrkesliv samt ökad internationell samverkan och därmed förstår behovet av personlig utveckling i yrket.

Riktlinjer

Personalen ska, efter en av rektorn gjord arbetsfördelning,

- bidra med underlag för elevernas val av utbildning och yrke,
- informera och vägleda eleverna inför deras val av kurser, fortsatt utbildning och yrkesverksamhet och motverka sådana begränsningar i valet som grundar sig på föreställningar om kön och på social eller kulturell bakgrund,
- i informationen och vägledningen utnyttja de kunskaper som finns hos eleverna, hos skolans personal och i samhället utanför skolan,
- i undervisningen utnyttja kunskaper och erfarenheter från arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång,
- utveckla kontakter med universitet och högskolor samt med handledare och andra inom arbetslivet som kan bidra till att målen för utbildningen nås,
- i utbildningen utnyttja kontakter med det omgivande samhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv, och
- bidra till att presumtiva elever får information om skolans utbildningar.

2.6 Rektorns ansvar

Enligt skollagen ska det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ansvarar för att planera, följa upp, utvärdera och utveckla utbildningen i förhållande till de nationella målen. Som pedagogisk ledare för skolan och som chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn ansvar för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att [...]

- undervisningen, elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen utformas så att eleverna får den ledning och stimulans, de extra anpassningar, särskilt stöd samt andra stödåtgärder som de behöver, [...]
- lärare och annan personal får möjligheter till den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjlighet att dela med sig av sin kunskap samt att lära av varandra för att utveckla utbildningen,
- samverkan mellan lärare i olika kurser kommer till stånd så att eleverna får ett sammanhang i sina studier,
- samverkan med universiteten och högskolorna samt arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får en kvalitativt god utbildning samt en förberedelse för yrkesverksamhet och fortsatt utbildning,

- studie- och yrkesvägledningen organiseras så att eleverna får information om och vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför val av framtida utbildning och yrke, [...]

- stimulera till internationella kontakter, samverkan och utbyten i utbildningen, [...]

Skolverkets allmänna råd om arbete med studie- och yrkesvägledning (SKOLFS 2013:180)

1. Att styra och leda arbetet med studie- och yrkesvägledning

Huvudmannen bör

- konkretisera vad de nationella målen för studie- och yrkesvägledning innebär för den egna verksamheten, samt
- vid beslut om organisation och resursfördelning säkerställa att elevernas behov av studie- och yrkesvägledning kan tillgodoses.

Rektorn bör

- se till att det finns rutiner och metoder för att planera, utvärdera och utveckla studie- och yrkesvägledningen så att den tillgodoser elevernas behov av vägledning,
- tydliggöra hur ansvaret för studie- och yrkesvägledning är fördelat mellan studie- och yrkesvägledare, lärare och övrig personal samt formerna för samarbetet mellan dem,
- se till att studie- och yrkesvägledning sker kontinuerligt och integrerat i utbildningen under studietiden, så att eleven ges förutsättningar att göra väl underbyggda studie- och yrkesval, samt
- se till att eleverna, utifrån sina behov, erbjuds vägledningssamtal.

2. Personal och kompetens

Huvudmannen bör

- inför resursfördelningen ta reda på vilken kompetens som finns och vilken kompetens som behövs för att tillgodose elevernas behov av studie- och yrkesvägledning.

Huvudmannen och rektorn bör

- se till att studie- och yrkesvägledaren har den kompetens som behövs för att kunna stödja övrig personals arbete med studie- och yrkesvägledning.

Rektorn bör

- med utgångspunkt i en kartläggning av elevernas behov av studie- och yrkesvägledning se till att verksamheten kan tillhandahålla den kompetens som krävs för att tillgodose elevernas behov av studie- och yrkesvägledning,
- med utgångspunkt i elevernas behov av vägledning, fortlöpande kartlägga och analysera kompetensutvecklingsbehovet för personal som arbetar med studie- och yrkesvägledning, samt
- se till att personalen på skolan har kunskaper om och förståelse för hur kön samt social och kulturell bakgrund påverkar elevernas studie- och yrkesval samt att de har kunskaper om hur elevernas föreställningar om utbildningar och yrken kan utmanas.

3. Undervisning och samverkan – skola, utbildning och arbetsliv

Rektorn bör

- organisera studie- och yrkesvägledningen så att eleverna får möjlighet att ställas inför olika uppgifter i arbetslivet och möta företrädare för arbetslivet och utbildningsväsendet i syfte att ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper och erfarenheter inför kommande studie- och yrkesval,
- ha ett övergripande ansvar för att elevernas arbetslivskontakter bidrar till att deras studie- och yrkesval inte begränsas av kön eller av social eller kulturell bakgrund, samt
- planera för att varje elev i gymnasiesärskolan får det stöd han eller hon behöver i övergången till arbetslivet.

Lärare bör i undervisningen

- ge eleverna möjlighet att utveckla en förståelse för hur kunskaper i ämnet kan ha betydelse i arbetslivet och på så sätt utgöra ett underlag för deras framtida studie- och yrkesval,
- utmana, problematisera och visa på alternativ till traditionella föreställningar om kön, kulturell och social bakgrund som annars kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval, samt
- ge eleverna möjlighet att utveckla allsidiga kunskaper om hur arbetslivet fungerar.

Lärare och studie- och yrkesvägledare bör

- ge eleven möjlighet att utveckla sin förmåga att genomföra sina val av studier och yrken.

Studie- och yrkesvägledaren bör

- bidra med sådana specialistkunskaper som kan ha betydelse för elevernas studie- och yrkesval.

4. Information inför val av studier och yrken

Kommunen bör

- säkerställa att kommunens medborgare informeras om sina möjligheter till utbildning.

Rektorn bör

- se till att det finns strategier för att alla elever utifrån sina behov ska få allsidig information om studier och yrken.

Studie- och yrkesvägledaren och läraren bör

- ge eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att kritiskt granska information om studier och yrken samt skapa medvetenhet om vilket ansvar de själva har för sina studie- och yrkesval, samt
- se till att eleverna får saklig och aktuell information om arbetslivets kvalifikationskrav och om hur arbetsmarknaden ser ut inom olika yrkesområden.

Studie- och yrkesvägledaren bör

- se till att informationen om utbildningsvägar och yrken är aktuell, opartisk, tillförlitlig och tillgänglig för eleverna när de behöver den,
- se till att varje elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och

sameskolan får information om de kurser och utbildningar som finns inom gymnasieskolan respektive gymnasiesärskolan och om vilka val som kan ha betydelse för vidare studier,

- se till att eleverna i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan får information om valmöjligheter i form av inriktningar, kurser och yrkesutgångar samt om vilka konsekvenser ett byte av studieinriktning och kurser medför,
- se till att eleverna i gymnasieskolan får information om vidare studier och om vilka val som kan ha betydelse för dessa, samt
- se till att eleverna inom och sökande till vuxenutbildningen får tillgång till information om de kurser och utbildningar som de kan behöva för att nå sina studiemål.

5. Vägledningssamtalet

Rektorn bör

- organisera studie- och yrkesvägledningen så att eleverna erbjuds vägledningssamtal som utgår från varje elevs behov och stödjer dennes studie och yrkesvalsprocess.

Studie- och yrkesvägledaren bör se till att vägledningssamtalen planeras och genomförs så att de

- vidgar elevens perspektiv om såväl de egna förutsättningarna som olika utbildningar och yrken,
- utmanar elevens föreställningar om yrken och utbildningar utifrån kön samt utifrån social och kulturell bakgrund,
- ger eleven förutsättningar att utveckla sin förmåga att väga samman olika faktorer som har betydelse för studie- och yrkesvalet, samt
- ger den individuella studieplanen en central roll i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och inom vuxenutbildningen.

I anslutning till de allmänna råd som anges ovan har Skolverket också givit kommentarer som använts i granskningen.⁶

⁶ Skolverket (2013) *Allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning*. Skolverkets publikationsservice, andra tryckningen, Stockholm 2017

Bilaga 2

Mall för huvudmannens redovisning till Skolinspektionen

Utvecklingsområde 1:
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde 2:
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde 3:
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde 4:
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: